

Acceptar el risc de dir és el que dóna força real a les paraules

Dissidents i problemes d'indumentària

JOAN-ELIES ADELL

«Un problema d'indumentària'. Des del moment que una munió d'assalariats insignificants s'han vist promocionats a la coberta de moda, la seua 'consciència de classe' ha quedat sofisticada»

J. Fuster

Recentment ha estat publicat en castellà, per l'editorial Crítica, el llibre *Guida allo studio della letteratura*, de Remo Ceserani, un dels teòrics italians més atents al debat cultural sobre la reflexió literària. Obren el llibre unes paraules dedicades a l'actual crisi de la crítica, a la "pèrdua d'aurèola" dels estudis literaris i un examen sense pietat sobre l'estat de salut de la crítica a Itàlia. D'entre les causes que ens aporta són moltes aquelles que, augmentades i intensificades, ens ajuden a entendre la situació precària en què la pràctica crítica es troba a Catalunya. Destaca el declivi de l'humanisme, la caiguda del prestigi de la literatura i els seus adeptes, i una crisi de la lectura accentuada per la difusió, sobretot entre els joves, d'un imaginari marcat per la semiosfera audiovisual.

La terra trontolla sota el peu del crític. Així, la crítica literària es tanca en ella mateixa, s'esterilitza en l'àmbit acadèmic i en el microespecialisme, es perd el nexa entre la filologia i la interpretació o bé queda subordinada a

les exigències del mercat o a les directrius d'una opció ja predeterminedada pel mitjà on escriu el crític, que l'obliga a conformar-se amb el fet que la seua feina s'acabe convertint en simple xafardeig impressionista. Comparteixo la descripció que en fa Ceserani. A l'empobriment de la pràctica crítica, però, s'hi ha d'afegir un altre element de la crisi: el *social*. La crítica sempre hauria de tenir una funció social. Sense públic, la crítica s'esllangueix. Mentre les institucions educatives tracten d'adequar-se al mercat i a l'imaginari tecnològic, la literatura ha quedat del tot marginada, fet que també posa en qüestió la docència literària, obligada a repensar-se en una situació nova. No podem dir, però, que això només és un producte fatal de la globalització en curs. En països més avançats que el nostre, un espai per al debat crític ha estat salvaguardat. La crítica s'esprimitxa perquè ha perdut rellevància. I els crítics, tot vivint en un buit social, no tenen idees, ni eficaços paradigmes interpretatius. S'accontenten rient les gràcies de qui els paga, mentre tracten de buscar una mena d'indemnització a la seua frustració social assumint el simple rol de venjadors.

És en aquest context que hem de situar la recepció que s'ha fet de l'aparició d'Imparables. Una recepció que ha perseverat en no voler entendre la nostra proposta. I, per explicar-ho de nou, pot ser útil acudir a un terme de la Grècia antiga. És la *parresia*, un concepte utilitzat per Foucault en la seua darrera producció filosòfica per re-

LLUÏSA JOVER

pensar la possibilitat d'un discurs crític sobre el món contemporani.

Els grecs anomenaven *parresia* (etimològicament "dir-ho tot") a un particular ús de la paraula en el qual el parlant està compromès personalment, encara que siga pel risc al qual s'exposa parlant. El *parrestias* diu alguna cosa que "s'ha de dir", perquè és la veritat, malgrat que siga contrària a l'opinió de la majoria, malgrat que desplaça a qui ostenta el poder. Escriu Foucault: "Si hi ha una mena de prova de la sinceritat del *parrestias*, aquesta està en el seu coratge". *Parrestias* és aquell que, tot essent menys poderós que el seu interlocutor, tria una certa relació amb la veritat i amb si mateix. Ell "tria el parlar franc en lloc de la persuasió, la veritat en lloc de

la falsedat o el silenci, el risc de morir en lloc de la vida i de la seguretat, la crítica en lloc de l'adulació, i el deure moral en lloc del propi benefici o de l'apatia moral". I és el fet mateix de

córrer un risc en parlar allò que dóna força de veritat a la seua paraula. En altres termes, *parresia* no és demostrar la veritat sinó construir-la exercint-la a l'interior d'una relació de poder. Potser gran part de la força suggestiva dels *Imparables*, expressada en poemes, novel·les i articles, rau precisament en la reactualització d'aquella forma arcaica de discurs, pròpia de la democràcia atenenca, en què la veritat no és tant un fet d'enunciat, sinó de risc (i, per tant, d'implicació personal) de qui l'enuncia, de qui l'assumeix. És aquest el veritable ideari *imparabile*. I algunes de les ressenyes dels nostres llibres, on se'ns passa factura, impunement, no tant per no saber escriure bona literatura, sinó per tenir la gosadia d'assumir un risc, en

són la prova irrefutable. Són una constatació més que allò que dóna una força real a les nostres paraules és acceptar el risc de dir, cosa que alguns crítics i *intellectuals* assumeixen rarament, ja que pensen que, per poder instal·lar-se, necessiten creure que vivim en un món on no hi ha ni la possibilitat d'exercir l'acció crítica, ni de fer el més petit rebombori. Gent amant de les aigües estancades, amb un problema d'indumentària. Perquè, com escrivia Fuster a *Sagitari*: "Dissidir és voler, i voler sense traves. Diuen que el *dissident*, etimològicament, és el que seu a part. La utopia seria que cadascú segués allà on li vingués de gust". Aquesta és la veritable dissidència.

• JOAN-ELIES ADELL. POETA I PROFESSOR DE TEORIA DE LA LITERATURA A LA UOC

El teatre de 'Cavall Fort'

GABRIEL JANER MANILA

Quan era a Barcelona per raons d'estudi, vers la meitat dels anys seixanta del segle XX, els matins dels diumenges acudia al Teatre Romea. Els diumenges grisos d'hivern i els matins dels diumenges lluminosos de primavera. Em fascinava veure arribar el públic: autocars d'allots i nines que venien de lluny per assistir a les representacions teatrals dels cicles *Cavall Fort*. Poc temps abans de començar la funció, aquell públic jove omplia el carrer de l'Hospital, i el vestíbul del teatre, i la voravia. D'altres venien acompanyats dels pares o dels avis; però anar al teatre, el matí del diumenge, era per a aquell públic una festa. I a mi que, des de ben jove, m'havia deixat seduir pel teatre, em fascinava aquella experiència lúdica i alhora educativa. Perquè estic convençut que aquells cicles crearen un públic. Sé de cert que gràcies a aquells muntatges i a aquelles representacions es va encendre el caliu de l'afició al cor

de molts infants i joves. Un bell miracle de resistència cultural, certament. Les escoles seguien castellanitzades a la força, però els matins dels diumenges es posava en evidència que la llengua del país, minoritzada i prohibida, podia filtrar-se a través del teatre i mostrar-se esplendent, expressiva i lúdica.

He de dir que em feia sentir enveja, i pensava que tardàriem molts d'anys al meu petit país partit en illes a poder dur a terme una experiència semblant a aquella. No ho hem pogut fer mai; però possiblement el teatre dels matins dels diumenges al Romea estimulà més d'un grup illenc a fer bona feina. I, amb els anys, aquests grups, ja cap al final, foren a temps a acudir a Barcelona i a mostrar els seus muntatges i el seu treball. Tenien bona acollida i se'n tornaven a casa contents, perquè un públic exigent els havia afalagat i aplaudit. Aquest fou l'embrió de les futures experiències teatrals dirigides als infants i joves que, posteriorment, prengueren força a la meua terra i que

també foren un reducte de resistència.

Aquests dies he rebut amb retard una invitació de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona. Em convidaven al lliurament del premi ADB 2004, atorgat amb l'ajut d'Òmnium Cultural i l'Institut del Teatre, als cicles de teatre *Cavall Fort*. En la justificació del premi es destaca el gran valor social, teatral, lingüístic i pedagògic d'aquella iniciativa i "la perseverança i qualitat cultural que van permetre, en temps difícils, restablir una continuïtat del teatre en català per a infants". Perquè va estimular l'aparició i la consolidació de grups teatrals estables, l'escriptura de textos específics, la revisió dels clàssics, les adaptacions, la professionalització dels actors, el sorgiment de nous directors, músics i escenògrafs. I he de dir l'alegria que he sentit en veure que es reconeixia públicament aquella gran feina.

Amb els anys vaig establir relació amb aquella gent que encapçalava el projecte. I hi vaig fer bons amics que

ara vull felicitar: Martí Olaya, Jaume Batiste, Josep Anton Codina, Núria Tubau... A d'altres no els vaig arribar a conèixer personalment, però els vaig admirar profundament des de la distància. Em referesc a Francesc Nello, a Armonia Rodríguez... Aquella gent imaginà un teatre modern, ben fet, dirigit als infants. Perquè volien que l'assistència al teatre es convertís en una festa. I treballaren perquè tingués un alt nivell de qualitat. Volien fer, justament, bon teatre. I el volien fer en català, al servei del recobriment cultural i de la normalitat. Un teatre que feien els adults perquè els infants s'impregnassin d'aquell art i en prenguessin gust. He de dir que els infants hi anaven bruixats. Sovint he enyorat aquells matins dels diumenges al Romea. I, en pensar-hi, passats més de trenta anys, tract d'imaginar-me com seria el país -els nostres països- sense aquell teatre. Com seríem nosaltres sense aquella educació teatral que s'hi impartia. Ben segur que tot plegat seria distint, menys creatiu, més trist. Bo seria tornar-los a recuperar, aquells cicles. Pagaria la pena de recobrar-los. Per tot això, he brindat des de lluny i he recordat de bell nou aquella història fascinant. I ha estat el meu, com reclama la lletra de convidat, un brindis d'amistat.

• GABRIEL JANER MANILA. ESCRIPTOR